

Prof. dr hab. Maria Mendel
Zakład Pedagogiki Społecznej
Instytut Pedagogiki
WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH

27-01-2025, Gdańsk

RECENZJA

w postępowaniu w sprawie nadania Panu doktorowi Marcinowi Kafarowi
stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika

Zgodnie z powołaniem mnie w dniu 21 listopada 2024 roku przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinach pedagogika i psychologia – w charakterze recenzenta - do składu komisji habilitacyjnej, przeprowadzającej postępowanie habilitacyjne Pana dra Marcina Kafara, przedstawiam swoją recenzję w ramach tego postępowania.

Recenzja ta zawiera jednoznaczną, uzasadnioną ocenę dotyczącą osiągnięć naukowych Pana dra Marcina Kafara w związku z wymaganiami, określonymi w art. 219 ust. 1 pkt. 1-3 Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 roku (Dz.U. z 2021 roku, poz. 478 ze zm.).

WYMAGANIA FORMALNE

Rozpocznę od informacji o spełnianiu przez Pana dra Marcina Kafara wymagania formalnego, stawianego kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, mianowicie posiada stopień doktora, uzyskany na podstawie rozprawy z etnologii pt.: „Ja, Antropolog – Ja, Człowiek. O pewnym wariacie etnologii zaangażowanej”, która powstała pod kierunkiem prof. Andrzeja P. Wejlanda (stopień nadany przez Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, dyplom: 2009). Droga do pedagogiki, szczególnie do osiągnięcia w dyscyplinie pedagogika, jakie przedstawił do oceny, prowadziła zatem przez wiedzę i kwalifikacje antropologiczne. Nie pozostało to bez wpływu, interesująco rysującego profil naukowy tego Kandydata do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

GLÓWNE OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE: CYKL PUBLIKACJI

Pan dr Kafar przedstawił do oceny cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b ustawy, zatytułowany: „Antropo-logiczna wizja pedagogiki. Auto/biograficzne konteksty dialogowania ze Sobą/Innym”.

Treść autoreferatu, dobrze pomyślanego i napisanego z dużą starannością, szczególnie cenną przy jego „gęstości” teoretycznej, zgodnie z intencjami Autora orientuje w koncepcji tego cyklu. Koncepcja ta – już w pierwszym czytaniu – silnie angażuje i jawi się jako interesująca (choć wymagająca, niełatwa w odbiorze) autorska konceptualizacja danej „wizji”¹ pedagogiki. Jest ona dokonywana z perspektywy unikatowego spłotu doświadczeń Autora, zarówno tych badawczych, osiągniętych w obszarze refleksji teoretycznej oraz badań empirycznych, jak i życiowych, pokazujących doniosłość kontekstu autobiograficznego w całokształcie Jego dokonań naukowych. Jako taka, pedagogika, którą proponuje, stanowi wyraz teoretycznej generalizacji, mającej źródło w niepowtarzalnej i fascynującej jedni, którą można określić jako konfiguracja cech oraz przypadków, składających się na - nie tylko naukowe - życie i w nim operującą sprawczo, podmiotową tożsamość, indywidualność Autora. W tym znaczeniu – zgodnie z moim odczytaniem - odkrywa się esencjonalna istota przedstawianej przez Autora idei. To pedagogika oparta na jednostkowym, ludzkim życiu („antropo-logiczna”) i na takie życie wrażliwa; „pedagogika własna”, ale nie pedagogia, ponieważ jej poziom uogólnienia wskazuje bardziej na rodzaj wzoru, jako struktury logicznej myślenia pedagogicznego (pedagogicznej „antropo-logiki”), niż praktykowanie reguł tego wzoru.

Pan dr Marcin Kafar słusznie zaczyna swój autoreferat od informacji o strukturze i metodyce opracowania tej konfiguracji swoich tekstów, a następnie bardzo konsekwentnie prowadzi czytelnika przez kolejne elementy zbudowanego rusztowania – przez „horyzont konceptualny” oraz epistemologiczne warunki swojej „antropo-logicznej” wizji pedagogiki. Dalej, umiejętnie koryguje (czy uzupełnia) tę wizję, przedstawiając najpierw auto/biografię (rozumianą jako „zwornik przedmiotowy” i metodę badania w swojej wizji pedagogiki), później znaczenie refleksywności w badaniach auto/biograficznych, a na końcu „dia-logikę”

¹ Autor tłumaczy zastosowanie tego ujęcia i przyjmuje Jego uzasadnienie, ale w mojej ocenie zamiast „wizji” lepiej pracowałaby „wersja”, czy „odmiana” (jak o „odmianach myślenia o edukacji” pisała kiedyś Joanna Rutkowiak).

wraz z jej poznawczymi konsekwencjami. Wszystko to wiedzie Go ostatecznie do „małej autobiografii intelektualnej”, w której widzi istotne ugruntowanie (a w mojej ocenie także ważne udokumentowanie) swojego dochodzenia do autorskiej, antro-po-logicznej wizji pedagogiki.

Dzięki bardzo konsekwentnemu utrzymywaniu tekstu autoreferatu w ryzach standardu uprawiania nauki, jakim jest zasada referencji, antro-po-logiczna pedagogika dra Kafara przedstawiona została w sposób, znakomicie wiążący ją z różnymi obszarami przedmiotowymi, teoretycznymi i metodologicznymi pedagogiki oraz związanymi z nimi polami problemowymi nauki. Podoba mi się to ogromnie, a w lekturze autoreferatu doceniałam też – mniej lub bardziej lakonicznie przedstawione – powiązania z innymi odmianami, wersjami pedagogiki (na przykład pedagogiką miejsca) i – szerzej – z naukami społecznymi oraz humanistyką (szczególnie gdy mowa o podejściach auto/biograficznych).

W związku z tym – wyrażoną w autoreferacie i zakorzenioną w wykazanych publikacjach – konceptualizację antro-po-logicznej pedagogiki uważam za pracę w polu refleksji teoretycznej wykonaną bardzo dobrze, z więcej niż poprawnym, bo chwilami zachwycającym wykorzystaniem warsztatu i narzędzi pisarstwa naukowego. Widać tu kunszt retoryczny zawilego, ale czytelnego wywodu, znakomicie rozwijaną argumentację i język – niełatwy, jak wspomniałam – ale odpowiednio elastyczny, by dobrze wyrazić erudycyjne treści.

Koncept, jakim jest antro-po-logiczna wersja pedagogiki Marcina Kafara, bardzo dobrze ugruntowany jest w – przedstawionym do oceny – cyklu publikacji. Składa się nań 12 artykułów, w tym 8 autorskich i 4 współautorskie – opublikowane w uznanych, punktowanych czasopismach, takich jak „Przegląd Socjologii Jakościowej” oraz „Kultura i Społeczeństwo” – tytuły współtworzące listę najlepiej rozpoznawalnych pism w naukach społecznych w Polsce; dalej: „Polska Sztuka Ludowa. KONTEKSTY. Antropologia kultury, etnografia, sztuka” (znany kwartalnik Instytutu Sztuki PAN) oraz „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” (ceniony periodyk Uniwersytetu Łódzkiego, w którego Radzie Redakcyjnej, od początków czasopisma datowanych na 2015 rok, pracuje Habilitant).

To uważnie skomponowana kolekcja treści, w której – dla mnie wyrażnie i bardzo interesująco – widać przenikanie się różnych aspektów oraz uzupełniających się elementów autorskiej idei Pana Doktora Kafara.

Na przykład, zantropo-logizowana wersja pedagogiki znakomicie podtrzymywana jest w wykazanych w cyklu tekstach, które pokazują, jak doskonale odpowiada ona logice myślenia i działania człowieka (*anthropos*), który jako „stający się”, transwersalny podmiot pozostaje w nieustannej transformacji. Autor rozważa przy tym wnikliwie różne kategorie i wymiary „pedagogiczności” i „antropologiczności”, pokazując, jak są „współbieżne”, szczególnie w warunkach otwarcia myślenia na intuicje heurystyczne i założenie transwersalności. Posługując się przy tym pojęciem „pogranicza”, w tym „pogranicza dyscyplinarnego”, w tej równoległości bytów, w jakiej można by zobaczyć antropologiczność i pedagogiczność działania naukowego, Kafar przekracza je w swojej koncepcji antropo-logicznej pedagogiki. Pokazuje to *explicite* pakiet artykułów, które wzbudziły chyba największe moje zainteresowanie. Generalnie, poświęcone są one celnie użytkowanej kategorii „przepływów intelektualnych”. Myślę tu głównie o następujących tekstach: „O ‘przepływach intelektualnych’: Spotkania dialogowe” (wyróżnia się tu koncept „spotkania dialogowego” oraz świetnie w całym tym wywodzie-spotkaniu pracująca strategia Lecha Witkowskiego „dialogowania nakładanego na dialogowanie”); „Transgeneracyjne biografie naukowe. Zaczynając od Heleny Radlińskiej i Kazimierza Zawistowicz-Adamskiej” (gdzie Autor z Współautorką eksperymentują udanie w sferze dialogowania – znowu jakby na dialogowaniu bohaterki swojej wymiany); „Zerwania i nieciągłości auto/biograficzne”, w którym Autor przedstawia ciekawe zastosowanie „ruchomego Siebie” i zasad etnografii w pracy auto/biograficznej (CAP, *creative analytical practices*), a w rezultacie daje fascynujący obraz wycinka polskiej etnografii, antropologii kulturowej oraz pedagogiki końca XX i początków XXI. wieku.

Autor tworzy w tych tekstach (i z nich – z ich treści) „pedagogiczny hologram”, z pracującą w nim auto/biografią, która „unaocznia” fakt, iż twórca i jego tworzywo są nierozłączni, jak ujął to w autoreferacie (s.9). Zagadnienie transwersalności wiedzy, świetnie wyłożone w tych tekstach, pozwoliło na ważne ustalenie wyartykułowane w autoreferacie, że - zawierając w sobie komponent pedagogiczności - wiedza transwersalna, wiedza w nieokiełznanym ruchu, może „w sprzyjających okolicznościach poznawczych prowadzić do wytrącania się nowych pedagogik” (s.8). Autor z powodzeniem i wysoką świadomością konsekwencji (językowych, logicznych) operuje w tych tekstach własnym, obecnym w Jego rozumowaniu *explicite*, „rozumem transwersalnym”, który – za twórcą tej kategorii, Wolfgangiem Welschem – można

określić krótko jako kompetencję poznawczą, polegającą na - metaforycznie dobrze oddających jej sens - „poprzecznych cięciach”, umożliwiających analizę i interpretację złożonej, procesualnej rzeczywistości². Można w tym dostrzec wpływ pewnej „aury”, klimatu myśli łódzkiej, która – na przykład: z dokonaniem i artystyczno-antropologiczną wrażliwością – nieżyjącej już, niestety - Joanny Ślósarskiej oraz transwersalną epistemologią pedagogiczną Ewy Marynowicz-Hetki – utworzyła szkołę transwersalnego rozumu w intelektualnym ogarnianiu trudnej współczesności. To dziedzictwo właśnie, jak powietrze, jakim na studiach z etnologii i później pedagogiki oddychał Pan dr Marcin Kafar, stanowi – jak sądzę - główną siłę napędową teorii, jaką buduje w przedstawionym cyklu publikacji. Jego antro-po-logiczna pedagogika nie jest – po prostu – pedagogiką człowieka, pedagogiką ludzką, bo taka jest każda z pedagogik, nawet ta w wersjach „po człowieku”³. Antro-po-logiczna pedagogika Marcina Kafara, to pedagogika o charakterystycznej logice, która jest logiką aktywnego podmiotu, transformującego się w toku wytwarzania wiedzy, „w refleksjach o kształcie racjonalności i możliwości przejść, w praktykowaniu owych przejść oraz jako środek znoszenia konfliktu między heterogenicznymi roszczeniami”⁴.

Z myślą o pozostałych tekstach z cyklu, dodać warto, że nie do przecenienia jest rola, jaką w swoich aplikacjach autoetnograficznych podjął Pan Doktor Kafar, badacz promujący autoetnografię i inne, eksperymentalne badania narracyjne. To niełatwa sytuacja, w której promotor podejścia niejako musi wykazać się modelową praktyką w badaniach własnych. W autoetnograficznych tekstach Marcin Kafar nie czuje się jednak ani tym skonfundowany i usztywniony, czy paternalistycznie „profesorski”. Z dużą swobodą „po prostu” snuje swoje opowieści i czyni to głównie na podstawie znaczących spotkań, które w Jego narracji dostają jakby drugie życie przez stosowane kontekstualizacje teoretyczne, zakorzenienia w istniejącej wiedzy. Na przykład, w poruszającym artykule o swoim towarzyszeniu w odchodzeniu profesora Burszty („Oswajanie nieobecności. Wokół ‘innej’ biografii Wojciecha J. Burszty”, ale też w: „W stronę

² Welsch, W. Nasza postmodernistyczna moderna, przeł. R. Kubicki, A. Zeidler-Janiszewska, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998

³ Cf. Mendel, M., Pedagogika społeczna ‘po człowieku’. Szkic w nowej perspektywie *Pedagogika społeczna*, 2014, 4(54), ss. 107-117

⁴ Ślósarska, J., Ponowoczesne konceptualizacje idei transwersalności i tranzytywności fenomenów, *PRACE NAUKOWE Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Filozofia*, 2014, z. XI, ss. 7-20, s.8

upodmiotowienia twórczości naukowej – przypadek auto/biografii”), Autor z niezwykle wrażliwością rozwinął unikatowy, erudycyjny opis interpretatywny. To taka postać praktyki autoetnograficznej, z którą zapoznając się, czytelnik czuje głębię prawdy, rozpiętej nie tylko w sieci otwartych kontekstów - osób, miejsc, relacji etc. - ale i prawdy wynikającej z żywej, aczkolwiek jakby dyskretnie rozwijanej z nimi swojej interakcji.

Podsumowując swoją ocenę w odniesieniu do cyklu publikacji wykazanego jako główne osiągnięcie Habilitanta, wyakcentowałabym głównie sprawnie prowadzoną w wywodach, produktywną i opartą na dużej wrażliwości badawczej pracę teorii i – z tej perspektywy wyprowadzoną - autorską konceptualizację antro-po-logicznej wersji pedagogiki. Jest to znakomite dokonanie naukowe Kandydata do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, predestynujące Go do działalności na tym, zaawansowanym poziomie pracy naukowej.

Z punktu widzenia formalnego i mając na uwadze recenzencki obowiązek, w kontekście cyklu publikacji zwracam uwagę na dwie sprawy, związane z publikacjami Habilitanta w czasopiśmie „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” (NOWIS). Po pierwsze, ma On stosunkowo dużą liczbę publikacji wykazanych w cyklu, które ukazały się w czasopiśmie „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne” (NOWIS). Na 12 publikacji tworzących cykl, w NOWIS wyszła ich połowa: 3 artykuły autorskie oraz 3 współautorskie. Po drugie, część przedstawionych w cyklu artykułów opublikowanych w NOWIS pochodzi z tych samych tomów (tom 4 nr 1 z 2017 roku zawiera 2 – autorski i współautorski; tom 8 nr 1 z 2019 roku zawiera 3 – autorski i 2 współautorskie; są tam też 3 teksty współautorskie spoza cyklu, opublikowane w kategorii „inne”). Po trzecie, jak wspomniałam, Pan dr Kafar jest członkiem Zespołu Redakcyjnego NOWIS. Może w tej sytuacji powstać podejrzenie o nieetyczną praktykę publikowania „u siebie”. Jednak głębsze wniknięcie w sprawy pozwala na odsunięcie podejrzenia i stwierdzenie, że dalekie od standardów publikowanie tego Kandydata do stopnia doktora habilitowanego na łamach NOWIS - zdecydowanie - nie jest jego udziałem. Przede wszystkim, publikacje ukazujące się w tym czasopiśmie stanowiły wynik prac realizowanych w ramach kolektywu naukowego, jakim jest jego redakcja, wraz z zaangażowaną w nie redaktorką naczelną, Profesor Ewą Marynowicz-Hetką. Niektóre teksty wpisują się w koncepcje redakcyjne tomów, wynikając wprost z doświadczenia ich współpracy naukowej, np.: „W dialogu z mistrzami albo jak

rodzi się szkoła myślenia. Uwagi na marginesie lektury artykułu Ewy Marynowicz-Hetki „Szkoła myślenia: relacyjne procesy trwania i transformacji”, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”, nr 1, 2019, s. 281-292; Kafar M., Marynowicz-Hetka E., „O ‘przepływach intelektualnych’: Spotkania dialogowe”, „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”, nr 2, 2021, s. 251-274. W pierwszym z tych artykułów Autor wyjaśnił, że „(p)rzygotowując aktualny numer NOWIS, zaprosiłem do współautorskiego w nim udziału Ewę Marynowicz-Hetkę. Był to gest zupełnie naturalny, bynajmniej nie przez wzgląd na funkcję Redaktora Naczelnego NOWIS, jaką pełni Pani Profesor, ale z powodu jej intelektualnej aktywności tematycznie zbieżnej z zagadnieniami, które obraliśmy za cel dla tomu 8, ‘Nauk o Wychowaniu’”⁵. Poza tym, Habilitant czynił swoimi artykułami - uzasadniony redakcją naukową tomu - wkład w jego treść (jak miało to miejsce w tomie 4, nr 1 za rok 2017, który naukowo współredagował z profesorkami Danutą Urbaniak-Zając i Elżbietą Dubas). Ostatecznie puentując ten wątek, z mojego punktu widzenia w ocenie dokonań naukowych Habilitanta (co jest moim tu zadaniem) nade wszystko istotna jest treść publikacji, a ta znakomicie podtrzymuje logikę wyводу w ramach autorskiej conceptualizacji tej szczególnej odmiany pedagogiki, jaką zaproponował dr Marcin Kafar. Dodać też warto, że widoczne w publikacjach, nie tylko tych w NOWIS, jest oddziaływanie naukowe Mistrzyni, jaką w myśleniu i twórczości naukowej stała się dla Kandydata Prof. Ewa Marynowicz-Hetka. Relację tę cenię i podziwiam, postrzegając tak ją, jak i jej owoce, jako esencjonalny wyraz funkcjonowania szkoły naukowej oraz jej twórczej kontynuacji, rozwijającej jej tradycje (jak ma to miejsce w przedmiotowym przypadku, kiedy dorobek Doktora Marcina Kafara w obszarze humanizacji nauki i autoetnografii czerpie z transwersalnej epistemologii Prof. Ewy Marynowicz-Hetki, jednocześnie ją zasilając).

INNE DOKONANIA NAUKOWE I OSIĄGNIĘCIA

Bardzo istotna dla ostatecznej tu oceny dokonań naukowych Kandydata jest Jego aktywność w projektowaniu badań oraz realizacji projektów badawczych. W tym polu na wyróżnienie zasługuje kierowany przez Niego projekt, zrealizowany w latach 2017-2022: „Idiomy formatywne w biografiach

⁵ „W dialogu z mistrzami albo jak rodzi się szkoła myślenia. Uwagi na marginesie lektury artykułu Ewy Marynowicz-Hetki Szkoła myślenia: relacyjne procesy trwania i transformacji”, s.284

naukowych. Kontekst amerykański”. Projekt realizowany był w ramach grantu naukowo-badawczego, przyznanego przez Narodowe Centrum Nauki w ramach konkursu MINIATURA1. Większość tego przedsięwzięcia, to pełnienie obowiązków profesora wizytującego, m.in. zadania badawcze w Department of Communication, University of South Florida, Tampa, USA.

Nie do przecenienia jest, powiązana również z tym projektem, wysoka aktywność Pana Kafara w International Association of Autoethnography and Narrative Inquiry (IAANI). Jest członkiem tego stowarzyszenia od 2019 roku, a także członkiem jego Rady Koordynacyjnej, odpowiedzialnej za organizację cyklicznych (corocznych) sympozjów i forów, ISAN (International Symposium of Autoethnography and Narrative) oraz IAANI Forum. Pełni też funkcję koordynatora polskiej dywizji IAANI w ramach ISAN.

Dwa staże naukowe, jakie – zgodnie z przedstawioną dokumentacją - ma za sobą Pan dr Kafar, również wiążą się z tym środowiskiem. Pierwszy, zrealizowany w roku 2010 (27.8.2010 – 1.10.2010) – w Department of Communication, University of South Florida (Tampa, USA), to staż w ramach zadania w projekcie „Edukacja – Regiony – Regionalizacja. Program rozwoju Wydziału Nauk o Wychowaniu w ramach strategii rozwoju Uniwersytetu Łódzkiego”. Staż, jak czytamy w punkcie 10. Wykazu osiągnięć naukowych, miał „charakter kilkupłaszczyznowych działań naukowych”. Nie do końca jest to dla mnie jednoznaczne jako potwierdzenie naukowej, a nie dydaktycznej i organizacyjnej działalności Habilitanta w ramach tego pobytu. Jednak niewątpliwie naukowy był drugi ze staży, odbyty w 2016 roku (3.9.2016 – 9.10.2016), także w Department of Communication, University of South Florida (Tampa, USA). Przebiegał on w ramach grantu Dziekana Nauk Wychowaniu na realizację projektu badań własnych: „Auto/formative Dimensions of Scientific Biographies – Prolegomena”. Opiekę tu sprawowali profesorowie i jednocześnie uczestnicy badań prowadzonych przez Habilitanta: Carolyn Ellis i Arthur P. Bochner, twórcy metodologii i najwyższej klasy specjaliści w obszarze problematyki autoetnografii. Jak wspomnieli Pan dr Kafar w autoreferacie, grant Narodowego Centrum Nauki niejako wynikał z współpracy z tymi autorytetami - ogólnie - z dorobku tych staży, a dzięki niemu ostatecznie Kandydat mógł zrealizować kluczową część swoich badań, poświęconych biografiiom naukowym w kontekście amerykańskim. W tym świetle nie widzę sensu w rozstrzygnięciu statusu pierwszego z dwóch amerykańskich staży Habilitanta. Ważne, że rezultatom obu poświęcony był - współredagowany przez Niego - tom „Nauk o Wychowaniu. Studiów

Interdyscyplinarnych” (1/2019), wydany z udziałem międzynarodowego zespołu autorów. Obok monografii „Autoetnograficzne ‘zblżenia’ i ‘oddalenia’. O autoetnografii w Polsce” (red. M. Kafar, A. Kacperczyk), tom ten jest jednym z ważniejszych rezultatów tych międzynarodowych przedsięwzięć Habilitanta. Wszystko to razem przynosi natomiast znakomity efekt w postaci ewidentnego rozwoju tak zwanych „badań pierwszoosobowych” w opcji autoetnograficznej, które stale precyzują swoje miejsce w metodologii badań społeczno-humanistycznych. Jedną z zasług w tym obszarze Pana dra Kafara jest to, że zainicjował stosowanie metody rekonstrukcji idiomatycznej w badaniu biografii naukowych (w amerykańskim badaniu dotyczyło ono Carolyn Ellis oraz Arthura P. Bochnera, autorów i praktyków eksperymentalnych podejść narracyjnych, w tym autoetnografii). Habilitant zrekonstruował ich drogę od klasycznych odmian nauki empirycznej (nauka o komunikacji w przypadku A. P. Bochnera, a socjologia u C. Ellis) do studiów interpretatywnych (antropologicznych). Na podstawie publikacji, wieńczących projekt badawczy Pana Doktora, mogę stwierdzić, że ta Jego rekonstrukcja zaktualizowała i pogłębiła wiedzę o zależnościach pomiędzy nauką i inną aktywnością w życiu uczonego. Dzięki temu badawczemu dokonaniu wiemy więcej – na przykład – o nieuświadomionych elementach procesu poznawczego i uczenia się z życia (*experiential learning*). Traktując naukę antropologicznie i biograficznie, Marcin Kafar odkrył nieznane dotąd krajobrazy poznawcze i – co szczególnie nośne dla dalszych badań – zaproponował rozwiązania klasyfikacyjne oraz opisał kategorie, takie jak: biograficznie zorientowana socjologia wiedzy (Ł. Dominiak i in.), biodoksografia (S. Sztobryn), biografia antropologiczna (G. Kubica i in.), metoda psychobiograficzna (A. Całek), metoda genealogiczna (C. Domański), interpretatywna biografia (G. Wehr, D. Eribon, J. Kristeva), uwarunkowane biograficznie tworzenie wiedzy pedagogicznej (J. Piekarski, M. Rembierz) oraz biograficznie ukierunkowana antropologia wspólnot naukowych (A.P. Wejland).

Z tej perspektywy jasnym jest, że dokonania w tym obszarze Pana doktora Marcina Kafara, zarówno w skali międzynarodowej, jak i w Polsce, są znaczące jako wkład do nauki, w szczególności do obszaru nauk społeczno-humanistycznych i dyscypliny pedagogika. Najogólniej, na dokonania te składa się wydatne zasilenie metodologii oraz - z zaangażowaniem od wielu lat prowadzona - praca na rzecz budowania w akademickiej debacie wiedzy o autoetnograficznym podejściu badawczym w metodologii nauk społeczno-humanistycznych, w tym w szczególności pedagogiki. Stwierdzam to, mając na uwadze szczególne

kryteria dokonywanej tu oceny, w której podstawę stanowi dla mnie – jak wspomniałam - treść artykułu 219 ust. 1 głównie pkt. 2 i 3 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Tym samym, jest to moja pozytywna odpowiedź na pytanie o osiągnięcia naukowe Kandydata jako znaczny wkład w rozwój pedagogiki.

Odpowiedź tę wzmacnia naukowa działalność pozauczelniana Kandydata do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Szczególnie wyróżnia się tu Jego aktywność w Łódzkim Towarzystwie Naukowym, w którym działa - między innymi - jako koordynator Łódzkiego Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki, a także członek zespołu badawczego „Myśleć transformacje”, w ramach stałego konwersatorium Łódzkiego Towarzystwa Naukowego „Szkoły i zespoły naukowe Łodzi akademickiej”. Razem z prof. Ewą Marynowicz-Hetką, dr Izabelą Kamińską-Jateczak i prof. Anną Walczak zorganizował i uczestniczył w afiliowanych przy ŁTN, rozciągniętych w czasie wydarzeniach, składających się na unikatowe i ogromnie płodne dla jego uczestników (do których należałam): „Spotkanie z twórczością François Julliena” (seria seminariów, dyskusje panelowe, wykłady). Pan dr Kafar współuczestniczył też jako autor w przygotowaniu książki tego wybitnego francuskiego filozofa, która w 2024 ukazała się po polsku w przekładzie i opracowaniu Prof. Ewy Marynowicz-Hetki („Ponownie otworzyć możliwości: de-koincydencja i kolejne życie. Wybór tekstów”).

Dane naukometryczne, którymi legitymuje się Pan Doktor, to – na dzień 12 lipca 2024 roku – liczba indeksowanych w bazie Google Scholar publikacji: 30; cytowania: 132 (bez autocytowań); h-index: 7; i10-index: 6. Najwyżej punktowana publikacja, to z 2023 roku: Dobosz K., Kacperczyk A., Kafar M., Konecki K., Krocak H., Melnikov A., Szczepaniak C., „The Reverberations of War: Ukrainian and Polish Academics Write a Collective Autoethnography of Experiencing War in Ukraine”, artykuł w „Cultural Studies ↔ Critical Methodologies” – wg JCR: IF dla czasopisma za rok wydania artykułu: 0.9. Kandydat nie podał liczby zebranych punktów ministerialnych. W swojej ocenie nie koncentruję się na tego typu danych. Uwagę skupiam zwłaszcza na jakościowych walorach analizowanego dorobku, nie ignorując jednakże statystycznych jego walorów. Właśnie statystyczne podejście pozwala zauważyć, że dorobek ten nie jest mały. Składają się nań dwie monografie – autorska, „podoktorska”: „W świecie wygnańców, wdów i sierot. O pewnym wariacie antropologii zaangażowanej”, seria: „Perspektywy Biograficzne”, t. 2, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2014 oraz współautorska, z W. J. Bursztą: „Umykanie. Pomyślenia

z etnografii życia”, seria: „Perspektywy Biograficzne”, t. 5, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2023. Redagowane (3) i współredagowane (6) tomy monograficzne: łącznie 9. Rozdziały w monografiach – w licznie 25 (1 przed doktoratem). Artykuły – łącznie 24, w tym 14 autorskich i 10 współautorskich – opublikowane w czasopiśmie o – niejednokrotnie – wysokim statusie naukowym. Dorobek publikacyjny Pana Doktora współtworzy zatem 60 - wykazanych w przedstawionej do oceny dokumentacji - publikacji naukowych, pomieszczonych w recenzowanych tomach i wydanych przez wydawnictwa o charakterze naukowym. Zważywszy na ogólnie wysoką jakość tych publikacji, o czym była mowa, liczba ta wywołuje dobre wrażenie, co rezonuje z moją pozytywną, jakościową oceną dorobku Kandydata.

Część z tych 60. tekstów, to publikacje dostępne w obiegu międzynarodowym, podane w języku angielskim. Wśród w mojej ocenie najważniejszych – wnoszących innowacyjne spojrzenie na podjętą problematykę, oryginalnych badawczo zasilających myśl pedagogiczną - wskazać można następujące: zredagowaną w serii „Biographical Perspective” monografię: *Scientific Biographies: Between the “Professional” and “Non-Professional” Dimensions of Humanistic Experiences*, Łódź – Kraków: Uniwersytet Łódź Press, Jagiellonian University Press; rozdział: Kafar M., *Traveling with Carolyn Ellis and Art. Bochner, or how I became harmonized with the autoethnographic life. An autoformative story (w:) “Advances in Autoethnography and Narrative Inquiry. Reflections on the Legacy of Carolyn Ellis and Arthur Bochner”, red. T. E. Adams, R. M. Boylorn, L. M. Tillmann, London – New York: Routledge 2021 – oraz związany z nim artykuł: Kafar M., Ellis C., *Autoethnography, Storytelling, and Life as Lived: A Conversation between Marcin Kafar and Carolyn Ellis*, „Przegląd Socjologii Jakościowej”, nr 3, 2014; a także wysoko punktowany, współautorski artykuł: Dobosz K., Kacperczyk A., Kafar M., Konecki K., Krocak H., Melnikov A., Szczepaniak C., *The Reverberations of War: Ukrainian and Polish Academics Write a Collective Autoethnography of Experiencing War in Ukraine*, „Cultural Studies ↔ Critical Methodologies”, nr 5, 2023.*

W świetle analizy treści angielskojęzycznych publikacji (także ich niemałej liczby) oraz aktywności Pana dra Marcina Kafara w naukowym środowisku operującym na arenie międzynarodowej, nie mam wątpliwości, by stwierdzić, że dorobek tego Kandydata do stopnia doktora habilitowanego wykazuje wysoki poziom

umiędzynarodowienia. Stanowi to walor *in plus* w ocenie działalności naukowej Kandydata do stopnia doktora habilitowanego, mającego uprawiać naukę z troską o lokalny rozwój wiedzy, ale nie tylko lokalnie.

Zmierzając do konkluzji, zwróćę jeszcze uwagę na spełnianie przez Pana Doktora kryterium oceny, dotyczącego wykazywania się istotną aktywnością naukową. O owej istotności niewątpliwie mówi przedstawione wyżej, główne osiągnięcie. Innymi jej przejawami są pozostałe publikacje i – ogólnie – aktywność naukowa, w tym udział w konferencjach i innych wydarzeniach naukowych oraz ich częsta organizacja (o czym wyczerpującą informację zawiera przedstawiona do oceny dokumentacja). Jest to z pewnością aktywność zauważalna, czyniąca Go rozpoznawalnym w naukowym środowisku w kraju i poza nim. W obszarze refleksji i badań autoetnograficznych, Pan dr Kafar należy do ścisłej czołówki polskich badaczy (obok Anny Kacperczyk, Joanny Bieleckiej-Prus, Magdaleny Karkowskiej, in.). Co ciekawe, znaczna część tej czołówki lokuje się w ośrodku łódzkim.

Stąd istotne w mojej ocenie jest również to, że Pan dr Kafar nie tylko nie jest na to obojętny, ale i – niejako rozglądając się wokół - zaczyna z powodzeniem, na tym inspirującym i chłonnym, świetnym, łódzkim gruncie, rozwijać szkołę własnego myślenia antropologiczno-pedagogicznego. Nie raz, również w recenzjach, wyrażałam swoje zdanie o szkole naukowej, jako - przede wszystkim - etosie współpracy naukowej podzielanym we wspólnej przestrzeni intelektualnej (przy czym odwołuję się zwykle do znanego zdania Jacka Kurczewskiego o tym, że etos to serce⁶ - tu: serce akademii). Taka szkoła powstaje w pracowni, otwartej wymianie, w której zaangażowanie i wzajemnie udzielający się entuzjazm pozwala współpracownikom oraz szerszemu otoczeniu akademickiemu produktywnie wiązać się, łącząc - przeniknięte myślą autora – aspekty naukowe, dydaktyczne i organizacyjne (w tym społeczne – środowiskowe) swojej działalności.

Pan dr Marcin Kafar pracuje na to w sposób, który uważam za pełen sensu. Czyni to bowiem niejako 'przy okazji', kiedy – na przykład – z powodzeniem redaguje serię publikacji, prowadzi udane przedsięwzięcia

⁶ „Serce daje się określić jako *ethos* pozostający w interakcji ze strukturą społeczną i polityczną. (...) strukturę społeczną trzeba odczytać z ludzkich zachowań, podczas gdy *ethos* z ludzkich serc. *Ethos* w tym sensie jest strukturą głęboką”. Kurczewski J.: Rozważania nad strukturą społecznej emancypacji, *Studia Socjologiczne*, nr 2(149), 2014 (ss. 69-88), s.84

badawcze, angażujące szersze środowisko, w tym międzynarodowe; kiedy współredaguje wspólne dla środowiska książki, pisze współautorskie teksty, organizuje lub współorganizuje wydarzenia naukowe czy współdziała przy powstawaniu doktoratów, na przykład: w ramach działalności organizacyjnej na rzecz „młodej nauki” koordynując adresowane do doktorantów wydarzenia (m.in. seminaria badaczy-autoetnografów, w ramach prac polskiej gałęzi International Symposium of Autoethnography and Narrative – w jednym z nich uczestniczę pośrednio, przez mojego doktoranta mając możliwość obserwacji znakomitej jakości tej pracy). W tym obszarze działalności Kandydata można prognozować znakomitą przyszłość. Podstawę tej prognozy mogą stanowić Jego cechy, przede wszystkim wysoko rozwinięta umiejętność współpracy w rozwijaniu naukowej refleksji i badań.

KONKLUZJA

Zgodnie z moją – jednoznacznie pozytywną - oceną osiągnięć naukowych Pana doktora Marcina Kafara, końcowa konkluzja tej recenzji jest wyrazem uznania dla Jego dotychczasowej drogi w nauce oraz otwarcia na Jego obiecujące, dalsze dokonania naukowe. Zwracam uwagę, że owo otwarcie wynika z obranego kształtu tej drogi i znaczenia przeżytych na niej spotkań. Na podstawie moich analiz dorobku Doktora Marcina Kafara z przyjemnością stwierdzam, że Jego droga była dotąd naznaczona unikatowo żywym, zachodzącym w owocnych „przepływach intelektualnych” uczeniem się od Mistrzów i Mistrzów Habilitanta, m.in. profesorów i profesorek: Carolyn Ellis, Arthura P. Bochnera, Ewy Marynowicz-Hetki, Jacka Piekarskiego, Lecha Witkowskiego. Trudno o lepsze rodowody i... lepsze kontynuacje! Pan Doktor dołącza do nich jako świetły humanista, refleksyjny badacz i aktywny edukator, odważnie promujący eksperymentalne rozwiązania narracyjne, celnie trafiające w potrzeby związane z niedoświadczaną wcześniej, niezwykle złożonością kryzysowej kondycji współczesnej rzeczywistości. Wydaje się, że nie sposób wyrazić jej inaczej, jak przez auto(etnograficzną)narrację, szczególnie gdy „polikryzys” globalnie

dotyka wszystkich a każdy odczuwa go na poziomie doświadczenia indywidualnego⁷. Jak Doktor Marcin Kafar pisze w jednym ze swoich artykułów: „(a)utoetnografom idzie (...) nie o poznanie dla samego poznania, ale o poznanie zdolne ocalić – wcale nie przy okazji innych wielkich odkryć (!) – zaangażowane w naukowo-ludzkie dramaty Ja”⁸. To jeden z ważniejszych powodów, dla których warto i trzeba – jak robi to Pan dr Kafar - rozwijać i propagować autoetnograficzne podejście, i mieć na uwadze, że dzisiaj wymaga to większej intensywności, niż dawniej. Humanizując naukę, autoetnografia nie tylko uczonych czyni lepiej rozumiejącymi siebie i kryzysowy świat, w którym żyją.

Z przekonaniem wnioskuję o nadanie Panu Doktorowi Marcinowi Kafarowi stopnia doktora habilitowanego w obszarze nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Gdańsk, w styczniu 2025 roku

⁷ Tooze, Adam (2023): *Interview*, edited transcript of Adam Tooze's interview for Radio Davos: <https://www.weforum.org/stories/2023/03/polycrisis-adam-tooze-historian-explains/> (14-12-2024)

⁸ „Wokół humanizacji nauki – znaki, tropy, konteksty”, s. 25